

Examen HAVO

2016

tijdvak 1
donderdag 12 mei
9.00 - 12.00 uur

maatschappijwetenschappen (pilot)

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 27 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 57 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd.

Als er bijvoorbeeld twee redenen gevraagd worden en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Aanwijzing voor de kandidaat

Als in een vraag staat dat je een hoofd- of kernconcept moet gebruiken, dan gebruik je in het antwoord die elementen uit de omschrijving van het hoofd- of kernconcept die nodig zijn om de vraag juist te kunnen beantwoorden.

Opgave 1 Burgernet

Bij deze opgave hoort tekst 1 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Deze opgave gaat over het gebruik van Burgernet. Burgers kunnen meedoen aan Burgernet om de politie en gemeente te helpen bij bijvoorbeeld het opsporen van dieven of het vinden van vermiste personen. Deelnemers krijgen een sms- of spraakbericht op hun mobiele telefoon met het verzoek om in hun buurt uit te kijken naar bijvoorbeeld een persoon of voertuig. Zij kunnen vervolgens informatie aan de politie doorgeven.

Lees tekst 1.

Als er een delict heeft plaatsgevonden, stuurt de politie de deelnemers van Burgernet een bericht met een korte beschrijving van de situatie. Twee van deze berichten staan in tekst 1.

- 2p 1 Maak een eigen bericht van een delict voor Burgernet. Gebruik in je bericht:
- twee factoren die de kans vergroten om slachtoffer van een delict te worden;
  - twee veelvoorkomende kenmerken van verdachten.

Gebruik de inleiding van deze opgave.

Burgernet past bij integraal veiligheidsbeleid.

- 2p 2 Leg dit uit. Gebruik in je uitleg:
- een omschrijving van het begrip integraal veiligheidsbeleid;
  - een kernconcept bij het hoofdconcept verhouding.

Gebruik de inleiding van deze opgave.

Bij het gebruik van Burgernet is sprake van binding.

- 2p 3 Leg dit uit. Gebruik in je uitleg:
- het hoofdconcept binding;
  - een voorbeeld uit de inleiding van deze opgave.

Gebruik de inleiding van deze opgave.

Of burgers deelnemen aan Burgernet, is onder andere afhankelijk van hun politieke socialisatie.

- 1p 4 Leg dit uit. Gebruik in je uitleg het kernconcept politieke socialisatie.

Gebruik de inleiding van deze opgave.

Het gebruik van Burgernet past bij opvattingen van verschillende politieke stromingen. Burgernet past bijvoorbeeld bij de (conservatief-)liberale opvatting dat rechtshandhaving belangrijk is.

- 1p 5 Leg uit dat het gebruik van Burgernet past bij de liberale stroming. Gebruik in je uitleg een opvatting van de liberale stroming.
*Je mag de opvatting dat rechtshandhaving belangrijk is **niet** gebruiken.*

Gebruik de inleiding van deze opgave.

Burgernet kan een middel zijn om criminaliteit te verminderen.

- 2p 6 Leg uit waardoor Burgernet kan bijdragen aan het verminderen van criminaliteit. Gebruik in je uitleg een theorie ter verklaring van criminaliteit.

Opgave 2 Inkomensongelijkheid

Bij deze opgave hoort tabel 1 uit het bronnenboekje.

Inleiding

In 2014 verscheen de publicatie 'Hoe ongelijk is Nederland?' van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR). De WRR beschrijft in deze publicatie mogelijke oorzaken en gevolgen van inkomensongelijkheid en vergelijkt de inkomensongelijkheid in Nederland met die in andere landen (tabel 1).

- 1p 7 Leg uit dat inkomensongelijkheid een vorm van sociale ongelijkheid is. Gebruik in je uitleg het kernconcept sociale ongelijkheid.

De WRR geeft aan dat ontwikkelingen op de arbeidsmarkt van invloed zijn op de inkomensongelijkheid in Nederland. Een van deze ontwikkelingen hangt samen met globalisering.

- 2p 8 – Leg uit dat globalisering kan leiden tot een verandering op de arbeidsmarkt in Nederland. Gebruik in je uitleg het kernconcept globalisering.
– Leg uit dat door deze verandering op de arbeidsmarkt de inkomensongelijkheid in Nederland kan veranderen.

Een mogelijk politiek gevolg van inkomensongelijkheid is dat in een land de lage inkomensgroepen weinig gaan stemmen tijdens verkiezingen.

- 2p 9 Geef een verklaring voor een lage opkomst bij verkiezingen onder mensen uit de lage inkomensgroepen. Gebruik in je verklaring het kernconcept gezag.

Stelling: Als de opkomst bij verkiezingen onder lage inkomensgroepen veel lager is dan onder hoge inkomensgroepen, neemt de representativiteit van politieke besluiten af.

- 2p 10 Geef een argument **tegen** deze stelling. Gebruik in je argumentatie:
- een kenmerk van politieke partijen;
  - het kernconcept representativiteit.

Of je het wenselijk vindt dat burgers stemmen tijdens verkiezingen, hangt onder andere af van je visie op politieke participatie. Twee verschillende theorieën over politieke participatie zijn de instrumentele theorie en de ontwikkelingstheorie.

- 2p 11 a Volgens welke theorie(ën) zal het wenselijk zijn dat burgers stemmen tijdens verkiezingen? Kies uit een van de volgende antwoorden:
- alleen de instrumentele theorie;
  - alleen de ontwikkelingstheorie;
  - de instrumentele theorie én de ontwikkelingstheorie;
  - geen van beide theorieën.
- b Licht je keuze toe. Gebruik in je toelichting een kenmerk van de instrumentele theorie en de ontwikkelingstheorie.

Gebruik tabel 1.

In tabel 1 is voor de Verenigde Staten, Noorwegen, Nederland en Spanje vergeleken welk effect herverdeling via belastingen en sociale zekerheid op de inkomensongelijkheid heeft. Politieke stromingen verschillen in opvatting over inkomensverschillen.

- 3p 12 – Geef de opvatting van de socialistische/sociaaldemocratische stroming over herverdeling van inkomens.
- Leg uit welk gegeven van welk land uit tabel 1 het best past bij de socialistische/sociaaldemocratische stroming. Gebruik in je uitleg tabel 1.

Opgave 3 Betrokken vaders

Bij deze opgave hoort tekst 2 uit het bronnenboekje.

Inleiding

In tekst 2 beschrijft Renske Keizer de rol van vaders in de opvoeding. Dit vraagstuk van vaderbetrokkenheid is te analyseren met de vier hoofdconcepten en bijbehorende kernconcepten.

Gebruik tekst 2.

- 3p 13 Leg uit dat je vaderbetrokkenheid in verband kunt brengen met een **vormingsvraagstuk**. Gebruik in je uitleg:
- het hoofdconcept vorming;
  - een kernconcept bij het hoofdconcept vorming;
  - een voorbeeld uit tekst 2 van dit kernconcept.
- Je mag de kernconcepten cultuur en ideologie **niet** gebruiken.*

Gebruik tekst 2.

- 3p 14 Leg uit dat je vaderbetrokkenheid in verband kunt brengen met een **verhoudingsvraagstuk**. Gebruik in je uitleg:
- het hoofdconcept verhouding;
  - een kernconcept bij het hoofdconcept verhouding;
  - een voorbeeld uit tekst 2 van dit kernconcept.
- Je mag het kernconcept macht **niet** gebruiken.*

Gebruik tekst 2.

- 3p 15 Leg uit dat je vaderbetrokkenheid in verband kunt brengen met een **bindingsvraagstuk**. Gebruik in je uitleg:
- het hoofdconcept binding;
  - een kernconcept bij het hoofdconcept binding;
  - een voorbeeld uit tekst 2 van dit kernconcept.
- Je mag het kernconcept cultuur **niet** gebruiken.*

Gebruik tekst 2.

- 3p 16 Leg uit dat je vaderbetrokkenheid in verband kunt brengen met een **veranderingsvraagstuk**. Gebruik in je uitleg:
- het hoofdconcept verandering;
  - een kernconcept bij het hoofdconcept verandering;
  - een voorbeeld uit tekst 2 van dit kernconcept.
- Je mag het kernconcept democratisering **niet** gebruiken.*

Vaderbetrokkenheid kan volgens Keizer gestimuleerd worden door de verlofregelingen voor vaders te verruimen.

- 2p 17 Leg uit dat het verruimen van verlofregelingen voor vaders een voorbeeld is van democratisering. Gebruik in je uitleg het kernconcept democratisering.

De keuze van de overheid om de verlofregelingen voor vaders te verruimen, kan een ideologische keuze zijn.

- 1p 18 Geef aan waarom het verruimen van de verlofregelingen voor vaders een ideologische keuze kan zijn. Gebruik in je antwoord het kernconcept ideologie.

Nature-factoren en nurture-factoren bepalen de eigenschappen van kinderen.

- 1p 19 – Is vaderbetrokkenheid een nature-factor of een nurture-factor die de eigenschappen van kinderen bepaalt?
– Licht je keuze toe. Gebruik in je toelichting een omschrijving van het begrip nature of nurture.

Gebruik regel 27 tot en met 43 van tekst 2.

Keizer legt uit waarom de opvoedingssituatie in Nederland afwijkt van een gemiddeld modern land. Hofstede maakt onderscheid tussen landen met een meer masculiene cultuur en landen met een meer feminiene cultuur. Stelling: De opvoeding in Nederland past bij een masculiene cultuur.

- 2p 20 Geef op grond van tekst 2 een argument **voor** en een argument **tegen** deze stelling. Gebruik per argumentatie:
– een omschrijving van masculiene cultuur volgens de dimensie van Hofstede;
– regel 27 tot en met 43 van tekst 2.

Opvoeding is cultureel bepaald. Dit blijkt uit het feit dat opvattingen over de opvoeding in Nederland verschillen van andere landen.

- 2p 21 – Geef een **ander** feit waaruit blijkt dat opvoeding cultureel bepaald is.
– Geef een voorbeeld van dit feit.

Gebruik tekst 2.

Keizer pleit voor meer vaderbetrokkenheid. Pressiegroepen kunnen ervoor zorgen dat vaderbetrokkenheid meer aandacht krijgt in de politiek.

- 3p 22 Leg met behulp van het barrièremodel uit waardoor pressiegroepen kunnen zorgen voor meer aandacht in de politiek voor vaderbetrokkenheid. Gebruik in je uitleg:
– een voorbeeld van een pressiegroep uit tekst 2;
– een kernconcept bij het hoofdconcept verhouding;
– een kenmerk van het barrièremodel.

Opgave 4 Alleenwonende ouderen in Streuvel

Alle gegevens in deze opgave zijn fictief.

Bij deze opgave horen tabel 2 tot en met 4 en tekst 3 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Streuvel is een gemeente met 985 inwoners. In 2014 is er een enquête onder de Streuvelse bevolking over hun welzijn afgenomen. De gemeente vond een aantal resultaten over het welzijn van de 80 alleenwonende ouderen van 75 jaar en ouder (tabel 2 tot en met 4) onwenselijk. De gemeente besloot in 2015 drie maatregelen te nemen om de situatie van de alleenwonende ouderen te verbeteren. De maatregelen zijn in 2015 als proef uitgevoerd en in 2016 met een enquête geëvalueerd (tekst 3).

Gebruik tabel 2 tot en met 4 en tekst 3.

Na de evaluatie van de maatregelen wil de gemeente de welzijnssituatie van de alleenwonende ouderen blijven verbeteren. De gemeente moet besluiten welke maatregel het beste is om voort te zetten.

- 6p **23** Beargumenteer welke maatregel de gemeente moet voortzetten om de welzijnssituatie van de alleenwonende ouderen in Streuvel te blijven verbeteren. Gebruik in je argumentatie:
- een keuze voor één van de maatregelen (1, 2 of 3);
  - twee kernconcepten die te herkennen zijn in de situatie van de alleenwonende ouderen;
  - bij elk kernconcept een voorbeeld uit tabel 2, 3 of 4;
  - bij elk kernconcept een voorbeeld uit tekst 3.

Opgave 5 Veiligheidsbeleving in de buurt

Bij deze opgave hoort tabel 5 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Tabel 5 komt uit de Veiligheidsmonitor 2014. In deze monitor is de veiligheidsbeleving in 43 politiedistricten in Nederland onderzocht. Er is onder andere gekeken naar omgevingskenmerken die met de veiligheidsbeleving kunnen samenhangen, zoals de ervaren sociale overlast in de buurt.

Een omgevingskenmerk dat kan samenhangen met de veiligheidsbeleving is informele sociale controle. Om informele sociale controle te meten, kun je burgers enquêteren.

- 2p 24 – Formuleer een enquêtevraag om te meten of burgers informele sociale controle uitoefenen. Deze enquêtevraag moet met ja of nee te beantwoorden zijn.
Je mag de woorden ‘informeel’ en ‘sociale controle’ niet gebruiken.
- Geef aan waarom je met deze enquêtevraag informele sociale controle kunt meten. Gebruik in je antwoord een omschrijving van het begrip informele sociale controle.

Mediaberichtgeving kan samenhangen met de veiligheidsbeleving. Een mediahypothese over de invloed van de media is de cultivatiehypothese.

- 1p 25 Geef op grond van de cultivatiehypothese een voorspelling over de invloed van mediaberichtgeving op de veiligheidsbeleving.

Gebruik tabel 5.

In tabel 5 staat voor de 43 politiedistricten in Nederland de samenhang tussen een aantal omgevingskenmerken en de veiligheidsbeleving. Met een aantal omgevingskenmerken is de ervaren sociale cohesie te meten.

- 1p 26 – Geef een omgevingskenmerk uit tabel 5 waarmee je de ervaren sociale cohesie kunt meten.
- Geef aan waarom je met dit omgevingskenmerk de ervaren sociale cohesie kunt meten. Gebruik in je antwoord het kernconcept sociale cohesie.

Gebruik tabel 5.

Stel dat naar aanleiding van de resultaten uit tabel 5 de overheid besluit maatregelen te nemen om de veiligheidsbeleving te verbeteren. De overheid heeft budget voor één maatregel.

2p 27 Welke maatregel moet de overheid nemen om de veiligheidsbeleving te verbeteren?

maatregel 1: Verminder de ervaren overlast door buurtbewoners.

maatregel 2: Verbeter het oordeel over de fysieke voorzieningen in de buurt.

Kies voor maatregel 1 of 2 en leg je keuze uit met gebruik van tabel 5.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.